

Celem niniejszego artykułu jest pokazanie, jak zniekształcający wpływ na wielkość natężenia zjawisk związanych z narkomanią ma długookresowa emigracja.

WPŁYW EMIGRACJI DŁUGOOKRESOWEJ NA WIARYGODNOŚĆ SZACUNKU NATĘŻENIA PROCESÓW ZWIĄZANYCH Z NARKOMANIĄ

Tomasz Michalski
Katedra Geografii Rozwoju Regionalnego
Uniwersytet Gdański

Wstęp

Aby pokazać natężenie procesów związanych z narkomanią, jak umieralność, przestępczość (stwierdzona), problemowe zażywanie narkotyków itd. – wartości bezwzględne są przeliczane na oficjalną liczbę mieszkańców. Niestety, w polskich realiach powoduje to zaniżanie tak wyliczonego natężenia z powodu zachodzących w naszym kraju procesów demograficznych (por. Cierniak-Piotrowska i in., 2019), przede wszystkim wysokiej emigracji długookresowej (Okólski, 2018), depopulacji (Rozkrut i in., 2018), starzenia się ludności (Pruszyński, Putz, 2016) czy suburbanizacji (Pawlak, 2016) – może to prowadzić do błędnych wniosków, zwłaszcza przy analizach o charakterze czasowym.

Rozmiar długookresowej emigracji Polski

W Polsce po II wojnie światowej, pomijając nieliczne wyjątki – odnotowujemy przewagę emigracji nad imigracją. Proces ten bardzo wyraźnie przybrał na sile po przyjęciu naszego kraju do Unii Europejskiej. Główny Urząd Statystyczny (GUS) oszacował, że pod koniec 2016 roku ponad 2,5 mln obywateli Polski przebywało poza granicami kraju ponad 3 miesiące (Informacja..., 2018), co przekłada się na 6,5% populacji. Przy czym proces ten jest strukturalnie i geograficznie zróżnicowany. Różnice w podziale na płeć były nieznaczne, gdyż było to 6,4% kobiet oraz 6,7% mężczyzn. Znaczne są za to różnice wiekowe. Większe odsetki odnotowano w przypadku ludności w wieku produkcyjnym mobilnym. Najwięcej, bo aż 12,2% było w kohorcie 30-34 lata, na kolejnych miejscach były kohorty 35-39 lat (11,6%) i 25-29 lat (6,5%). Najniższy wskaźnik

zanotowano u osób w wieku 60 i więcej lat (poniżej 4%) (Informacja..., 2018).

W ujęciu przestrzennym na koniec 2016 roku powyżej 3 miesięcy poza granicami kraju przebywało 5,6% mieszkańców obszarów wiejskich i nieco więcej, bo 7,2% miast. W ujęciu geograficznym, przy średniej krajowej wynoszącej 6,5% populacji – najmniejszy odsetek emigrantów wyjechał z województwa mazowieckiego (zaledwie 3,3%), a największy z opolskiego (aż 14,2%).

Zniekształcający wpływ migracji – przykład wybranych miast

Przedstawiona poniżej analiza została oparta na hipotetycznej liczbie osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych i w żaden sposób nie odzwierciedla to stanu faktycznego. Najnowsze dane GUS na temat emigracji długookresowej podane z dokładnością do województw (w podziale na miasto/wieś) oraz dane ogólnopolskie w podziale na 5-letnie kohorty są dostępne dla 2016 roku – i dla tych danych przeprowadzono symulację.

Analiza objęła ludność w kohorcie 15-39 lat, jako subpopulację najbardziej zagrożoną narkomanią, i dotyczy trzech wybranych miast na prawach powiatów: Opola (jako przykład miasta z województwa o bardzo wysokiej emigracji długookresowej), Włocławka (z województwa o poziomie emigracji długookresowej zbliżonym do ogólnopolskiego) oraz Konina (z województwa o niskim poziomie tejże emigracji). Analiza obejmuje dwa stany ludności. Pierwszy to liczba ludności faktycznie zamieszkującej według Głównego Urzędu Statystycznego dane miasto. Drugi stan zawiera symulację – ile tej ludności może być, jeśli uwzględnimy szacowaną przez GUS wielkość emigracji długookresowej. W tym przypadku oficjalnie podawaną

przez GUS liczbę mieszkańców zmniejszono o oszacowaną liczbę emigrantów długookresowych. Ponieważ dane są podawane z dokładnością do województw – posłużono się uogólnieniami. Po pierwsze założono, że natężenie szacowanej zagranicznej długoterminowej emigracji w danym województwie jest takie samo we wszystkich miastach. Po drugie przyjęto, że natężenie szacowanej zagranicznej długookresowej emigracji w zależności od wieku jest wszędzie zgodne z danymi ogólnopolskimi. W rezultacie dla poszczególnych miast natężenie szacowanej emigracji dla poszczególnych kohort zmniejszono lub zwiększono proporcjonalnie do wartości średniej dla ludności miejskiej danego województwa w relacji do ludności miejskiej całego kraju.

Zanim zostaną omówione wyniki, należy podkreślić, że uzyskane szacunki mogą być wykorzystane tylko w celach poglądowych. W żadnym przypadku nie należy ich odnosić do faktycznej sytuacji w objętych analizą miastach. Aby można było to zrobić, należy poczekać na wyniki Narodowego Spisu Powszechnego lub władze danej jednostki samorządu terytorialnego powinny metodami bezpośrednimi oszacować liczbę faktycznie zamieszkałych osób na swoim terenie.

Z wyników przedstawionych w tabeli 1. wynika, że szacowana liczba ludności w wieku 15-39 lat w Opolu stanowiła w 2016 roku zaledwie 84,3% liczby oficjalnej, w przypadku Włocławka było to 90,3%, a dla Konina – 93,1%.

Jakie są widoczne w ekspertyzach potencjalne skutki brania do oceny natężenia różnych procesów związa-

nych z narkomanią obu liczb ludności? Załóżmy, że hipotetyczna liczba obywateli miasta w wieku 15-39 lat w 2016 roku uzależnionych od narkotyku x wynosiła w Opolu 58 osób, we Włocławku 54, a w Koninie 37. Na ryc. 1. przedstawiono wyniki obliczeń dla podanej oficjalnie przez GUS i oszacowanej liczby obywateli tych trzech miast.

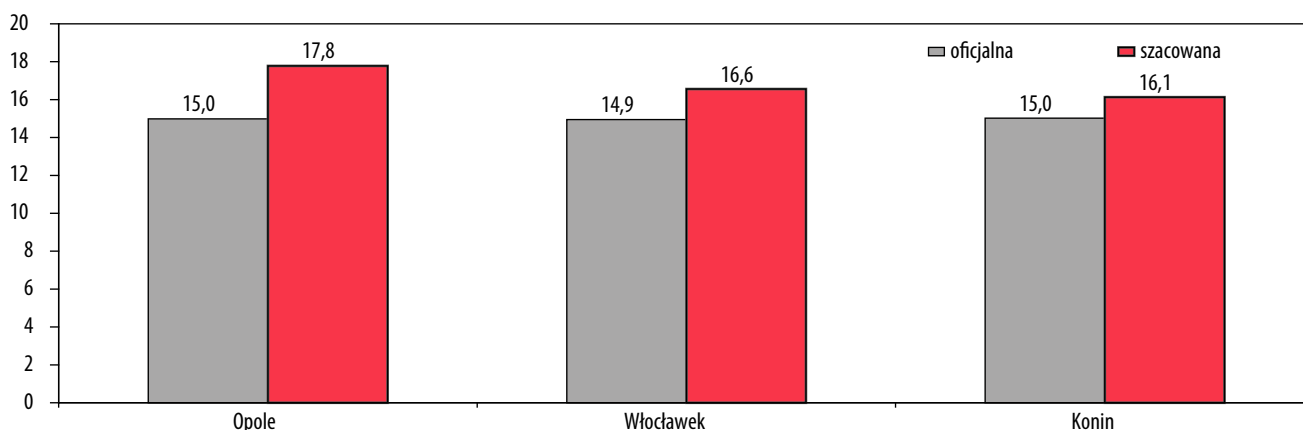
Najpierw popatrzmy na wyniki, w których wzięto do obliczeń podawaną oficjalnie przez GUS liczbę ludności. W tym przypadku hipotetyczne natężenie narkomanii z powodu substancji psychoaktywnej x w kohorcie 15-39 lat we wszystkich tych miastach wynosiło około 15 osób na 10 tys. ludności. Natomiast jeśli weźmiemy pod uwagę szacowaną liczbę ludności (czyli po uwzględnieniu emigracji długookresowej), to natężenie wzrasta do 17,8 w Opolu, 16,6 we Włocławku oraz 16,1 w Kaliszu. Tak więc różnica występuje w każdej sytuacji. Gdybyśmy przeprowadzili takie szacunki w ujęciu czasowym, to mogłoby nawet okazać się, że wyznaczamy nieprawidłowe trendy.

Tabela 1. Różnica między oficjalną a szacowaną liczbą obywateli w wieku 15-39 lat w 2016 roku występująca w efekcie uwzględnienia emigracji zagranicznej trwającej powyżej 3 miesięcy.

	Liczba oficjalna	Liczba szacowana	Różnica
Opole	38 712	32 621	-6091
Włocławek	36 127	32 608	-3519
Konin	24 631	22 943	-1688

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, Informacja... (2018).

Ryc. 1. Różnice w 2016 roku między liczbą osób w wieku 15-39 lat uzależnionych od substancji psychoaktywnej x w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w tej kohorcie, przy uwzględnieniu oficjalnej i szacowanej liczby obywateli.

Źródło: Obliczenia własne. Liczba osób uzależnionych wzięta do obliczeń jest wielkością hipotetyczną.

Wnioski końcowe

Prezentując i analizując natężenie różnych procesów związanych z narkomanią w przeliczeniu na liczbę ludności, należy mieć na uwadze przedstawione powyżej zniekształcenie. Jednocześnie należy zaznaczyć, że zaproponowana metoda szacowania nie nadaje się do stosowania w praktyce, gdyż przyjęto w niej zbyt ogólnikowe założenia. W sytuacji, gdyby jakiś samorząd chciał poznać realnie występujący poziom natężenia tychże zjawisk – powinien najpierw własnymi środkami dokonać oszacowania ludności faktycznie zamieszkującej na jego terenie (albo poczekać na kolejny Narodowy Spis Powszechny).

Jak wspomniano na początku, także inne procesy wpływają zniekształcająco na wyliczenia natężenia procesów związanych z narkomanią. Oprócz procesów demograficznych, są to jeszcze chociażby efekt gapowicza czy niedopełnianie obowiązku meldunkowego przez migrantów.

Bibliografia

- Bank Danych Lokalnych GUS, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>
- Cierniak-Piotrowska M., Franecka A., Stańczak J., Stelmach K., Zajewska A., „Sytuacja demograficzna Polski do 2018 r. Tworzenie i rozpad rodzin”, GUS, Warszawa 2019.
- Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004–2017, 2018, GUS, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-czasowej-emigracji-z-polski-w-latach-2004-2017,2,11.html>
- Okólski M., „Migracje zagraniczne” (w:) „Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2017–2018”, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2018.
- Pawlak M., „Nowe oblicza przedmieść. Socjologiczne studium suburbanizacji w Polsce na przykładzie Rzeszowa”, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016.
- Pruszyński J., Putz J., „Efekt drugiego przejścia demograficznego na strukturę społeczeństwa w Polsce i związane z tym wyzwania”, *Gerontologia Polska*, 24, 2016.
- Rozkrut D., Potyra M., Rutkowska L., „Prognoza ludności według gmin na lata 2017–2030” (w:) J. Hrynkiewicz, J. Witkowski, A. Potrykowska (red.), „Sytuacja demograficzna Polski jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej”, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2018.